

Vicei Károly

A szerelemről

Bálint-nap előtti töprengések

„Szerelemben egy rabszolga tart szolgaságban egy másikat”.
(Tornai József)

Miért, miért nem, valamely műsorhoz, színpadi előadáshoz nehezebb férfi szereplőt találni, mint nőit. Egy régi Bálint-nap alkalmi programjára készülődve¹ is nagy nehezen jutottunk úgy-ahogy elfogadható hímnemű közreműködőhöz. Se a külseje, se a hangja, alakítása nem volt valami megnyerő. Ráadásul belekötött a szövegkönyv szellemiségébe; kifogásolta, hogy a szerelem világnapjának ünnepélyességét megcsúfolja a férfi és nő viszonyának kiemelten nyers, durva bemutatása.

Én viszont azon ütököztem meg, hogy olyan valaki tévedt a művészet mezejére, akinek fogalma sincs a művészet lényegéről. A műalkotás egyik fő törekvése az, hogy az átlagostól eltérő figurák és cselekmények megörökítésével keltse fel, kösse le a közönség figyelmét. Ha az egymásra talált szerelmesek mindig boldogságban éltek volna, míg meg nem haltak, nem születtek volna meg a legszebb szerelmes versek, drámák és regények: *A reményhez*, a *Húsz év múlva*, az *Anna örök*, a *Rómeó és Júlia*, az *Anyegin Eugén*, a *Bovaryné* vagy az *Anna Karenina*.

Csak a roskadozó, düledező, abba-abbamaradó, botrányos szerelmi kapcsolatok keltik fel az emberek figyelmét, ilyen viszonyokat tárgyalnak az irodalmi és filmalkotások, s ezek kapnak szárnyra a pletykákban.

Minden ember életében egyetlen szerelem van, mely élethossziglan tart, csak épp irányulása változó.

A legtombolóbb szerelmek szoktak a legcsúfosabban, fájdalmasan súlyos következményekkel véget érni. (A boldogság állóvizében szerződéssel bebiztosított közepes és langyos szerelmeket nem is igen tartjuk számon.) A viharos szakítások poklában minden rossz előfordulhat; szitokszó, trágárság, durvaság, gyilkosság és öngyilkosság...

A születő szerelem derűs ege, turbékolós korszaka a kívülálló számára nem sok izgalmat kínál. Persze az éles szemű elemző – legyen az szépíró vagy lélekidomár

¹ Az itt leírtak bevezetőül szolgálnak a Térzene Társaság ideji, szokásos Bálint-napi rendezvényéhez. Kis dolgozatom megírását termékenyítően befolyásolta Hódi Sándor – a Vajdasági Művelődési Intézet kiadásában nemrég megjelent – *Szívügyek* c. műve, amelyben hiú örömmel leltem a magaméival azonos vagy rokon gondolatokra, megállapításokra.

– nagyon is érdekes leírásban képes kimutatni, hogy már a szerelmesek boldog egymásra találásának első pillanatában sincs meg a tökéletes egyensúly, és kezdetét veszi a felek héjánaszos harca.

Megfigyelhettük, hogy a gyengéd kapcsolatokról szóló legjelesebb – kézikönyvként forgatott – művek is csak elnagyoltan, futólag érintik a kiegyensúlyozott, boldog együttlétek egyhangú periódusát, ám annál terjedelmesebbek és érdekfeszítőbbek a tengelyéből kibillent viszonyok fejezetei. Az elbeszélő és a lírikus csak azért festegeti pazar színekkel a paradicsomi állapotok tovatűnő pillanatait, hogy annál jobban megrendüljünk a kiűzetésen, az Éden elvesztésén. Ékes példa erre Csokonai költeménye, *A reményhez*: „Rám ezer virággal / Szórtad a tavaszt, / S égi boldogsággal / Fűszerezted azt. / (...) Egy híját esmértem / Örömminek még: / Lilla szívét kértem, / S megadá sz ég. / Jaj, de friss rózsáim / Elhervadtanak; / Forrásim, zöld fáim / Kiszáradtanak; / Tavaszom, vígságom / Téli búra vált; / (...) Óh, csak Lillát hagytad volna, / Csak magát nekem: / Most panaszra nem hajolna / Gyászos énekem.”

Az még csak hagyján, hogy a poéta ihlető hajtóerőt nyer az elhagyatás fájdalmából, de oly sokszor a viszonzatlan, abbamaradt szerelem „közönséges” áldozatai is csökönyösen ragaszkodnak a szenvedés kiélvezéséhez.

Maradjunk a kölcsönös fülig-szerelem és a lángolás mulandóságának természetrajzánál!

Optimista szerelmi szakírók opusával – s a szerelmük tetőfokán lebegő párok hitével – szemben (elégge el nem ítéhető, felháborító módon) annak a megfogalmazására ragadtatom magam, hogy az igazi, tébolyos szerelem már szárba szökkenésekor halálra van ítélve; ezért tölti el a költőt a beteljesülés szomorúsága. A meghódítás, egymásra találás első pillanatában megfog az aggodalom; miként fokozni, megtartani a vonzalom kezdeti hőfokát. Még virágjában az egymást versengve imádó bálványozás, de már folyik az erőgyűjtés a szakításhoz. (A hódítási siker gondot okozhat az olyanoknak, aki korábbi telhetetlenségében többekre tervezte kivetni hálóját, akikért most netán nem nyújt kellő kárpótlást egyetlen behódoló. Még számtalan más rejtélyes ok válthat ki érzelmi zűrzavart a révbe jutott szerelmeseknél; a vonzás és taszítás, a se-vele-se-nélküle-féle érzés gyakran keríti hatalmába őket.) Lázadunk a másik hiánya miatti szenvedés ellen, fel akarjuk számolni kiszolgáltatottságunkat. Ezeken a lelki fájdalmakon túl a szakítási felkészüléshez tartozik a civódások, ellentétek, sérelmek felgyülemelő mérgének elraktározása, hogy leszámolásakor elővegyük.

A beteljesedett szerelem sokszor csak elmúltával ragyog fel az emlékezet egén. A boldogság (mégse) nem langymeleg állóvíz, nem tartós állapot; a gyengéd kapcsolatokban soha sincs megnyugtató egyensúly: egyik fél mindig előbbre tart, avagy lemarad. Egyenrangúságról sem lehet szó: ha bálványozom azt, akit imá-

dok, önként lent tipródok a lábainál. Állítólag a nő dolga az önátadás, a férfi az elfogadás.² Többnyire a férfiak tekintik tulajdonuknak partnerüket; a lélek járomba fogását a test kipányvázásával tetéznék: a másik birtoklásának végérvényes bebiztosítását szigeten, tanyán vagy a családi otthon „börtönében” képzelik el, hogy mentesüljenek a megmérettetéstől, hasonlítgatástól, rivalizálástól. Ám az összezártág óhatatlanul kiváltja a cellapszichózisnak nevezhető – civakodásba, szakításba torkolló – feszültséget.

Valakinek az örökös jelenléte az iránta epedő vágyat öli ki belőlünk. Hogy ez ne történjék meg, ajánlatos szüneteket beiktatni az együttlétbe. A hiányérzet és a vágy az épp fennálló, szilárdnak hitt kapcsolatban is reprodukálendő! A közelítések és távolodások tudatosan irányított váltakozása segít kivédeni, elodázni az öröms együtt ébredések csömörbe fulladását. (Tornai József költő azt állítja: akit imádunk, azzal nem élhetünk együtt. Chamfort aforizmája ridegen közli: a szerelem utáni házasság úgy következik, mint láng után a füst. Remarque pedig így vigasztalja az elhagyottakat: mindenki pótolható; valakinek a hiányát nem filozofálással, tépelődéssel, hanem egy másik személlyel kell orvosolni. Nagy szerelem után átmenetileg be kell érni egy kicsivel is! Mert mindig kell valaki...)

Csak a megkoplalt Kedves megharcolt kegye tud nagyon boldogítani. (Idézet saját fejemről.)

² Nietzsche: *Vidám tudomány*